

אזהרה

פרשת חיי שרה

מס"ז

ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון כה, כה

מצווה יקרה עד מאד היא זו של הכנסת אורחים. פעם אחת הגיע הגאון רבי זלמן סורוצקין לעיירה ראדין והתאכסן בביתו של רבי ישראל מאיר הכהן בעל ה"חפץ חיים". ה"חפץ חיים" טרח ויגע כדי שאורחו יחוש בנעימים, ואף הציע לו מיטה נוחה במו ידיו. כאשר ראה רבי זלמן כי ה"חפץ חיים" בכבודו ובעצמו טורח לשמשו לא יכל לשאת את הדבר והתחנן בפניו שיניח לו לסייע בידו.

①
לקראת
הער
עוף
ח"ג

אמור נא לי - אמר ה"חפץ חיים" - מדוע כאשר ראית אותי בבוקר מניח תפילין לא בקשת לסייע בידי? ... הכנסת אורחים אף היא מצוה שמוטלת עלי ולא על האורח!

דרך ארץ קדמה לתורה

אמרו דל "עשרים וששה דורות קדמה דרך ארץ את התורה... לשמור את דרך עץ החיים. דרך זו דרך ארץ ואחר כך עץ החיים זו תורה" (ויקרא רבה ט. ג). וכן שנינו "אם אין דרך ארץ אין תורה" (אבות ג. יז). ופירש שם רבינו יונה "דל שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות ובה תשכון התורה עליה. שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות...". הרי שהורונו חז"ל שעלייתנו בתורה היא דרך תיקון המדות. ואם תיקון המדות נראה לנו רחוק מהשתגנו, הרי ההתנהגות בנימוסי דרך ארץ היא דאי ביכלתנו, חיצון משפיע על הפנים כידוע.

②
הכבוד
ה' ארץ
245

וישתחו אברהם

הנסיין היותר גדול בחיי אברהם אבינו ע"ה היה כשחזר מן העקידה ומצא שמתה עליו שרה אשתו (עי רש"י כג. ב). ולא עוד אלא כשביקש לקבורה לא מצא מקום כי אם בדמים מרובים. הנהה החתים שישבו בחברון ידעו שהקביה נתן לאברהם את הארץ (עיין רמב"ן [כג. ד] שזו כוונת אמרם "נשיא אלקים אתה בתוכנו") ואף על פי כן השתמטו מלהקנות לו אחוזת קבר שתהא שלו בטענה שיש תקנה בעיר שלא לתת לאיש זר אחוזת קבר (עיין מלבי"ם): וכונתם היתה למעט אחיזתו בארץ.

הנהה שעת אבילות היתה לו ומתו מוטל לפניו. עת מסעד ובכי על אשת נעוריו שהוא היה טמל לה בנבואה (רש"י כא. יב). ואף על פי כן הבלוג על צערו והתנהג עם בני חת הללו בדרך ארץ למופת. כי כלל גדול בדרך ארץ: מפני שאני בצער לא צריך השני לסבול. ואף שידע את כוונותיהם דיבר אליהם בכבוד רב והשתחזה להם פעמיים. ואל לנו לחשוב אף לרגע שלהחניף להם עשה זאת. חלילה. לא תיתכן כלל חניפה אצל האדם הגדול בענקים הנוטח בה' בכל לבו. כי "לא לפניו חנף יבא". אלא ברור הוא כחמה שאברהם אבינו ע"ה התנהג עמהם בדרך ארץ כזו מפני שהכיר את החיוב ואת ההכרח להתנהג ככה.

חיוב דרך ארץ

שורש החיוב הזה סמוך בחיובינו לאדם באשר הוא אדם. [כל אחד משועבד לחברו לכבדו בכל הכבוד הראוי לאדם. כי "חביב אדם שנברא בצלם" (אבות ג. יד). וכן אמרו במשנה (גיטין סוף פ"ה - סא.) ונפסק ברמב"ם (הלכות עבודה זרה י. ה) "ישואלין בשלומן (של עובדי כוכבים) מפני דרכי שלום". וכתב רש"י (גיטין שם) "ישואלין בשלומם כל הימים. ואף על פי שמטיל על הנכרי שם שמים. שהשלום שמו של הקב"ה". בא ליישב מה שלכאורה קשה דהרי פשיטא היא. ומאי הנה אמינא שלא ישאל בשלומו שהוצרכו לעשות בזה תקנה. ומאי פשיטותיה? ברור, כי מחיובי דרך ארץ היא כני"ל.

①

שני חיי שרה. שמעתי בשם גיסי הגאון הגדול מרן ר' יוסף יהודה בלוק וצ"ל הגאב"ד ור"מ דטלו לפרש את המקרא: "לעשות את כל דברי התורה הזאת... כי הוא חייכם" (דברים ל"ב) בהקדמת דברי חכמי הטבע, שיש "חיים" פנימיים גם לדומם, הניכרים למלומדים; למעלה מחיי הדומם — חיי הצומח, שהרי הוא זקוק למאכל (ובל) ומשקה, וגיידולו ניכר לכל; למעלה מהם חיי בעלי החיים, שיש להם תנועה חפשית; למעלה מבעיה — חיי האדם, שחננו ה' דעה, בינה והשכל וכן הדיבור, ובלתה לנו התורה, שיש עוד חיים היותר געלים מחיי האדם, והיינו — החיים ע"פ דרך התורה, שלעומתם אין חיי שאר הברואים, ואפילו של בני האדם, ראויים לשם הגדול הזה, וחיהם אינם "חיים" ממש, זה שנאמר: "לעשות את כל דברי התורה הזאת... כי הוא חייכם", חיים געלים על כל החיים, חיים המיוחדים לעם ישראל, שומרי התורה. ע"כ שמעתי, וראוי להוסיף, שגם בחיי היהודי, חיי ע"פ דרך התורה, יש מדרגות שונות, והיינו לפי דברי חז"ל (כתובות י"ז), שסתם יהודי שמת — אין מבטלין ת"ת להלוייה, אלא אם אין לו כדי צרכו, והיינו לכהפ"ח עשרה אנשים (שו"ע י"ד סי' ס"א), ולמאן דקרי ותני תדלולו, מרא"צ טוגיא ור' זחוק וצאמר, של

5
סוף
תורה

סוף

ועוד "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקרימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק" (ברכות יז.). נתאר לעצמנו, רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה דקדוקי סופרים תקופת וגימטראות... שיחת מלאכי השרת... ומעשה מרכבה" (סוכה כח.). שהיה נשיא ישראל בתקופת חורבן הבית וכל צרכי ישראל עליו היו מוטלים, ואמר על עצמו שהוא "דומה כשר לפני המלך" (ברכות לד:) — **ובעולם לא קרה שיהיה כל כך טרוד במחשבותיו שישכח להקדים שלום אפילו לנכרי לשוק! איזו הרגשת חיוב היתה ממלאת את לבו שתבטיח מסירות נאמנה כזו לכבודו של זולתו! ואם לנכרי כך, קל וחומר לישראל; "חביבין ישראל שנקראין בנין למקום" (אבות שם)].**

6

ואל נחשוב שמדה זו היא ממדות החסידות. הרי לא הלל היה אלא שמיא שאמר "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" (אבות א. טו.). לא מדת חסידות היא אלא חיוב מדינא, הנמנע מזה הריהו גזול את חברו, כן אמרו ז"ל (ברכות ה: בסוף העמוד) "כל שידוע בחברו שהוא רגיל ליתן

לו שלום יקדים לו שלום, שנאמר בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן, שנאמר ואתם בערתם הכרם, גזלת העני בבתיכם", ופירש"י ז"ל: "גזלת העני, והלא אף גזלת העשיר גזלה היא, אלא גזלת העני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיב על שלומי". לא נשאר לעני כלום חוץ מכבודו העצמי, ואם זה אתה נוטל ממנו על ידי זלזול ברגשותיו, אין לך גזלה גדולה מזו.

16

4 ת"כ מאת, י"ס ה' כ"ו

רבינו המתין עד שהתה התקרר לחלוטין

1 פעם אחת, בשעת אמירת השיעור, ביקש רבינו מאחד התלמידים שיכון עבורו כוס תה. הלה הבחין, שרבינו לגם לגימה כלשהיא מהתה, ותו לא. כחלוף חצי שעה, פנה שוב לתלמיד ואמר, שיכון שהתה שבכוס כבר התקרר, שהתקרר, ואז-אז ביקש תה פעם שניה. כל זאת על מנת שלא לביישני.

26 עוד מדרגה יותר געלה אפילו ממאן דמת והיינו מלמדי תינוקות (או מגידי גרם) ר"ל מפיצי דעת אלהים בין אלה, להם ידענה ממציאותו ית', זוהי מדרגה ר' היא שאמר עליו רבנו הק', כגדולים מעשי היא (בי"מ פ"ה) (אפי' מרבנו הקדוש בעצמו — שם), ת מדרגת האבות, שפירסמו מציאות הבורא ית' בעולם וגיירו גרים, ובשעת פטירתו של אמנו שרה, הוסיף הכתוב למס' שנותיה: "שני חיי שרה" — שלא חיי פשוטים חיתה, אלא חיים היותר נאדרים שחנן ה' לברואיו, שהרי היתה מגיידת הנשים ומכניסה אותן תחת כנפי השכינה

46

2

ויבא אברהם לספר לשרה ולבכתה. (בג, ב)

במדדש. מהיכן בא מהר המוריה.

6
762
Poi

1 יתכן, שיש בזה ליישב מה שאמרה התורה | מתחלה לספר, ואח"כ — לבכותה, וכבר העירו בזה המפרשים, שהוא הפוך הסדר, כי הבכי הוא קודם להספד, וכמ"ש חז"ל ג' ימים לבכי ח' להספד, וכאן הקדים ההספד לבכי.

6 אולם, הטעם מה שאמרו ג' לבכי ח' להספד | הוא, משום שתיכף עד ג' ימים, מרגיש האדם בחסרון קרובו מצד שהוא עצמו ובשרו וחלק מגופו, וכמו שאמר אהרן למשה על מרים אחותם, (כמדבר יב) אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו, וערש"י | שם, והאדם בוכה על שאר בשרו מצד הטבע, כאילו היה עצם מעצמו ובשר מבשרו, ואפילו אין להגדר שום יתרון במעלות, אבל לאחר ג' שכבר התקרר החמום הטבעי מצד קירוב הגופים, או צריך להתעורר ע"י מילי הספידא, | היינו לספר ולהתבונן במעלותיו ושבחיו ומעשיו הטובים, ועל ידם לעורר האבילות והיגון.

6 בעיקר על ההעדר והחסרון לעולם, ואז ההספד | שהוא מצד צדקותיו ומעלותיו של הנעדר, הוא קודם אצלו לבכי, ומתוך ההספד הוא מתעורר לבכי.

והנה אברהם שבא עכשיו מהר המוריה, | מעקידת בנו החביב עליו כנפשו, וראינו בזה גדול נפשו שכבש רחמיו מבן יחידו לשלוט על טבע הרחמנות הטבעי כדי לעשות רצון ה', הוא כששמע ממות שרה, לא הרגיש כלל החסרון מצד הקרובה שהיא שארו הקרובה אליו, אלא אך ורק ההעדר מצד מעלותיה וגדולת נפשה ומעשיה הטובים, ולכן בא תיכף להספידה ולספר שבחה וגדלותה, ורק על דא

קבכי ועבד הספידא, ולא מצד הבכי הטבעי | מה שגלקחה ממנו אשת נעוריו, וזהו מה שאמרו, ויבא אברהם — מהיכן בא מהר המוריה, היינו, אברהם שבא מהר המוריה, שהיה במדריגה הרוממה הווי לכבוש רחמיו מבן יחידו כדי לעשות רצון הבורא יתברך, ולזה גם על מיתת שרה, בא לספר בעיקר על גדול נפשה ומעשיה הטובים, ומתוך כך — לבכותה.

701N (7) ?

1 הסבא זצ"ל מקלם מרן רש"י אמר שצריך להבין, מתחלה אמר עפרון לאברהם | "באוני בני חת לכל באי שער עירו לאמר השרה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה". א"כ היה עפרון כ"כ איש עדין שאינו רוצה לקבל כסף כלום, ואח"כ כתוב שעפרון אמר "ארץ ארבע מאות שקל כסף בניני ובינך מה היא" מזה הבין אברהם כיון שמוכיר לו הסכום שהוא רוצה ארבע מאות שקל כסף וישקול אברהם לעפרון וגו', מאיז בא השינוי הזה בעפרון שנתהפך מהקצה אל הקצה, אמר ע"ז הסבא זצ"ל | מספרים על הרמב"ם שהיה לו ויכוח עם חכמים, הם אמרו, כי יכולים ללמד את החתול רדף ארץ ונימוס שיתנהג כמו בן אדם, להפוך את טבעו, והרמב"ם אמר, כי אי אפשר להפוך את טבעו, החכמים קבלו על עצמם עד זמן מסוים ללמד את החתול מנהג רדף ארץ, כיון שכא יום המיועד בא קהל גדול לראות הפלא איך שהחתול | מסדר השולחנות ומציע מפות, וכ"א שנכנס בבית ניגש אליו החתול והשתחוה לפניו וקיבל את כל אחד ואחד בכבוד, והושיב כל אחד במקומו, ואח"כ הלך להביא לפני הקהל סס עם יין כרי לכבד אותם, ונשא הטס עם כוסות יין, כיון שרצה לעלות על השולחן עם היין, פתח הרמב"ם קופסא ויצא משם עכבר, כיון שהחתול ראה את העכבר עזב הטס עם היין וכל היין נשפך על השולחן והוא רדף | אחר העכבר להשיג אותו. או הודו כולם להרמב"ם כי אי אפשר ללמד את החתול שישנה טבעו, יכולים ללמד אותו כל זמן שאינו רואה את העכבר, כך היה עם עפרון כל זמן שלא ראה את הכסף לפני עיניו היה נראה איש עדין (ואינטליגנט) כמו החתול, אבל כשאברהם לקח את הכסף בידו ועפרון שמע את הצלצול של הכסף, כמו שכתוב שאברהם אמר לו "נתתי כסף השרה קח ממני", אברהם החזיק | את הכסף בידו ואמר לעפרון "קח ממני" בין שעפרון ראה את הכסף נתהפך לאיש אחר או שכח כל עדינות שלו ורדף אחרי הכסף כמו שהחתול רדף אחר העכבר, מפני שהיה נבהל להון.

3

8) תגובה יוסי

ואברהם זקן בא בימים (בר. א.)

מדת אברהם היא גמ"ח שענינה איחוד הנבראים - וע"כ זכה לזקנה שהוא ע"י איחוד היסודות

1 היה מדת אברהם ענינו הוא האחדות, וכמו שכתוב (ישקאל ג. כד) 'אחד' היה אברהם, הביטו אל אברהם איכס וגו' כי 'אחד' קראתיו (ישעיה ג. ג), כי מדתו של אברהם הוא גמילות חסדים - השפעה, שענין המדה הזאת הוא לאחד, שהמשפיע והמקבל הם מתאחדים יחד, ובמדרש (כ"ד לט. ג) על הכתוב (שיר השירים ג. ט) אחות לנו קטנה, זה אברהם שאיכה את כל העולם כולו להקצ"ה, כאדם זה שהוא מאחה את הקרע, והיינו שמדתו האחדות, לאחד הנפרדים, כאדם זה שהוא מאחה את הקרע."

וזהו הענין שזכה אברהם לאריכות ימים, וכמבואר במדרש (שם נ"ט. א), ואברהם זקן בא בימים, אמר הקצ"ה לאברהם, אני אומנתי גמילות חסדים, חפשא אומנותי, בא לבוש לבושי - ואברהם זקן. היינו כמו שמנינו בהקצ"ה (דניאל ג. ט) ועחיק יומין ימי, עיין שם במתנות בהזנה (ד"ה ל"ג לט"ז), ומבואר לאברהם זכה לאריכות ימים עבור מדתו גמילות חסדים.

1 והענין, שהוא מדה כנגד מדה, דגמילות חסדים ענינה איחוד הנבראים, והנה הקיום והנריות נאדם הוא גם כן על ידי האיחוד, שחלקי גופו ויסודותיו מאוחדים, ואין נוצרים אחד על חצירו, רק הם מאוחדים וממוזגים כמזג השוה, דלאו הם כולם כמו דבר אחד, (וכוונת - דהחלי והמיתה ד"ל, בא מהתגברות המזגים והיסודות נאדם זה על זה, ולהפיץ הנריות בא מן האיחוד והמזג השוה ביסודותיו וחלקיו, כי כאשר עומדים במזג השוה אזי הנריות מתמוד זו נגד לזקנה, עד שנגדל הזקנה הנחות עלמם מהלכים ינאפסים מגודל הזקנה, אבל על כל פנים מניע לזקנה ולאורך ימים כפי האפשר על ידי המזג הראוי והמתמיד וכדע"כ), ועל כן אברהם על ידי מדת גמילות חסדים שענינה איחוד הנבראים, לכן זכה מדה כנגד מדה להיות האיחוד גם זו בעלמו, היינו שחלקיו ויסודותיו, שיהיו מאוחדים וממוזגים יחד כראוי, שזה מביא לאריכות ימים וכנ"ל.

10) הצי"ח

1 (כה, ט) 1. יצחק לפני ישמעאל, 2. אברם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ותרא שרה את בן הגר המצרית... מצחק" (בראשית כא, ח"ט). 3. וכן רש"י תולדות כה, יט: לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שויה. 4. ד.ה. מצחק: מלעיג על המשתה שנעשה בבית אברם, באמרו שנתעברה מאבימלך. והטעם שלא קרה זה בעת לידת יצחק, כי ישמעאל שמע כזאת אחר כך מליצני הדור... 5. מעין חטאו. 6. שם יח, י: שוב אשוב אליך כעת היה וזונה בו לשרה אשתך, ושרה שומעת פתח האוהל והוא אחריו. 7. בראשית רבה מת, יט: זה ישמעאל, מפני היחוד. כלומר, ישמעאל עמד אצל שרה יעה שהיא שמעה את דבר המלאך. ממילא גם הוא ידע על כך מפי המלאך, ועתה חזר להודות בכך אחרי שבזמן המשתה הסכים לעמדת ליצני הדור. בכך מבאר רבינו כי זה שהקדים שמו של יצחק לזה של ישמעאל מלמד כי ישבטאל חזר בתשובה.

9) יצחק זכאה

6 כה, ט ויפקרו אותו יצחק וישמעאל. כבא בתרא סוף פרק קמא (טו, ב) ומדאקדמיה, שמע מינה עשה תשובה. פירוש דהטעם משום דהוא היה בן הגבירה, אבל חטא של ישמעאל היה כי "מצחק" היה על המשתה, שמאבימלך נתעברה, כפירוש הספורנו, לכן תשובתו היתה, שהודה שיצחק בן הגבירה מאברהם. והיה מאמין לקול המלאך ששמע, כמו שדרשו על הפסוק "והוא אחריו" (ית, י) - זה ישמעאל.

4

א. היות החיים (הזמן - אין לו זמן).

החיים בעולמנו זה אין להם "הוה". לא מעמד ולא קיום. החיים הללו הם קצת זמן שאין להם זמן: כל שום זמן, כל רגע וכל שני ושלישי וכל חלק וטווח של הרגע - אין לה אחיזה ולא תפיסה, כי אם רק הרכב מעתיד ועבר. כמה שאתה מבטא שם "רגע" או אף בזמן שאתה מתחיל לבטא את הריש ממת יצא - כבר עבר העתיד ויהי לעבר. כל היותינו מעוף-מעופף-רדוף לעתיד-עתידי. הנעשה עם התופעה לעבר-עבר. "אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור" וכי עבר" - רש"י. כיום אתמול שכבר עבר. כך הוא כל יום ביומו. וכך גם אלף שנים. כל הזמן של בן האדם הוא רק "כי יעבור" [גם המקרא "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" שרבים מפרשים "ימי שנותינו" בהם יש שבעים. ויש שהם שמונים, עדיין קצת קשה הלשון "בהם" יש לפרש: ימי שנותינו אין לנו מספר של ימים ספורים הוי"ו. כי הם רק ימים של רגעים עוברים. אלא שבכללותם יש בהם מספר שבעים או שמונים שנות העברה, וכן יש לנו פירוש התרגום המתרגם ימי שנותינו בהם "בהדין עלמי".

(10)
ערך
החיים
כ"ע

כענן כלה זכרות נושבת וכאבק פורח וכחלום יעוף" - אין זו מליצה אלא נציאות. אין לחיים הללו עמדה של "הוה". ימיו כצל עובר" (תהלים קמ"ד). ויורשו חז"ל לא כצלו של כותל (הנראה כאילו עומד) ולא כצלו של אילן (אשר אנו כי מתנועע הרי הוא כאילו מחזיק מעמד) אלא כצלו של עוף בשעה שנוף (שורח ובר צ"ו קהלת ו'). וזו גם מה שאמר איוב (כ"א) על חיי הרשעים "ויבלו ויכלו קרי) בטוב ימיהם". אפי' אם יהי' להם ימים טובים לא קיימים הם אלא ימים וכלים בלי הרף. ועד"ז לשון חז"ל "מבלי עולם" (כשאנו מביאים תועלת בשעתם).

גם האמרה של בני אדם (מבלי עולם) האומרים זה לזה "הבה נבלה מעט את זמננו" - מבטאה (מבלי משים) את הבטוי המתאים שהם מבליים את זמנם ומפריחים אותו בתוך הכליון של העבר. [כליון עתידי "עכשוי" (המתמיד בלי הרף) נקרא אצלם "זמן"]. הם גם אינם צריכים לבלותו מצדם, הוא אבוד מעצמו. מי שאיננו מעצב את זמנו לא שהזמן חלף ועבר אלא ש-עתידי עבר ועובר. אחד מחברי ראה מסכת מבלי זמנם, במשחק הקלפים, אמר להם: שמעתי אתם אומרים "לכו ונבלה את זמננו" אם יש לכם "עודף זמן" תנו נא את העודף הזה למוקירי הזמן והמשתוקקים לו. "אל נא תבלבל את מוחנו" - השיבו - "אין לנו זמן לדברים בטלים". אין זמן (למבלי עולם) כי טרודים הם לבלות את הזמן... מי שמבלה זמנו - אין לו באמת מן הזמן.

כל החיים המגשרים את עברנו לעתידנו - ממלא תפקיד. להעביר את העתיד. ואם העבר - אין, הרי שכל ההוה של הזמן אינו אלא "כליון העתיד".

ב. ערכי החיים (הימים והשנים).

א) ואם רק לכך - מה כאן ערך לכל החיים? האדם וחיוו מה הם, ולמה ולמי הם? והיתכן שלכך נוצר ונולד ולכך נתנה לו גם דעה בינה והשכל והשגה כדי שחיוו יכלו את עצמם. שיעביר את זמנו ללא זמן, שיעיף את העתיד אל העבר, אל האין? כל ימיו ושנותיו שואף לחיים, כל פעולותיו וכל עמלו בשבילים - ואינו שואל לעצמו "החיים למי עובד למען יחי" החיים למען מי?

רק מי שאין לו "מחשבת אנוש" רק סגור עינים יכול להעלות על דעתו "אולת עירתי" ולהשלים עם הסך-הכל האפסי. אם ניתן לאדם חיי אנוש בלי ספק יש לו תפקיד אנושי, ואם כשהוא לעצמו אי אפשר לו להשיג תכלית יצירתו הלא לפיכך נתנה לו תורת החיים (שעלי ידובר בע"ה להלן פ"ד) שהיא המורה את אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, חיים ממשיים וקיימים, שלא יעברו לריק ולא ילכו לבלה. ע"י חיי התורה - הימים עצמם הם "יצירה" כדכתיב "ימים יוצרו"

קיימי בקומייהו. והיודע תפקיד זמנו - זמנו לא יעבור, כל ימיו שמורים לו, וכואמר בכמה מקראות "ויקרב ימי" "בא בימים" וכהנה לא ששנותיו עברו כבר ואינם - אלא הוא בא עם הימים שלו שישנם במציאות ומתלויים עצמו. (וזה"ק וירא צ"ט: ויחי רכ"ד. ושם רל"ג: ועוד). ובוה מוכן הא דנאמר ביצחק ובדוד ובאיוב "זמן ושבע ימים" איך להסביר "שבע ימים"? לשון "שביעה" מובן שמתמלא המאכל וישנו בקרבו, ואלו הימים שעברו נדמו כאינם. אבל למי דברנו שהימים אתו כן אינם הגוה שבע ימים. וכן כתיב-ששת ימים עשה ה' - ולא כתיב "בששת" כי ששת הימים עצמם עשה (וזה יתרו פ"ט).

(5)

יש אריכות שנים בלי אריכות ימים (שנים שבהן ימים ריקים עברו אל האין ואינם). ויש גם אריכות שנים וגם אריכות ימים. וכדכתיב בכמה מקראות כגון אורך ימים ושנות חיים (משלי ג') ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים (שם ט'). ונמבואר בזהר (ויחי שם רכ"ד. ועוד) שכל יום תכליתי נשאר לו לאתלבש בי הימים שהם ריקים בלתי תכליתיים חסרים לו לאדם. ולא אשכח הני יומין לאתלבש בהו". ולפיכך כתיב ויהיו ימי שני חיי אברהם. ויהי ימי יעקב שני חיו". שהיו להם גם הימים גם השנים. ולכך כתיב בכמה מקראות אריכת ימים ושנים. כמו"כ מברכים זל"ו באריכות ימים ושנים. וכל יום וכל עת וכל שעה יש לה הזמן שלה והתכלית שלה. וזו מה שאמר הלל הוקן. אם לא עכשיו אימתי. כל עכשיו יש לו העכשיו שלו ואינו מתמלא מן העכשיו שבא אחריו (בלתי בתקונים שאפשר לתקן ולהחיות את העבר שמת). ועתה ישראל מה ה' א' דורש נא תקן (עקב י' י"ב) כתיב. ועתה (לא ואתה) לומר ה' א' דורש העתה (כעכשיו) שלך (מהח"ח).

1
6
(12)
102

וזה ספר תולדות אדם כל אדם בתולדותו (מהולדו עד יומו האחרון) מכיל הספר שלו בהדפים שלו שכל מעשי היומן בספרו נכתבים. וכדאז"ל הפנקס סתום והיד כותבת". וזו מרומז בדברי בן עזאי (ירושלמי פ"ט ה"ד). זה ספר תולדות אדם כלל גדול בתורה הדפים של ספר תולדות כל אדם — זה כל האדם. וזה גם באור המ"ר (ריש חיי שרה) ויהיו ימי חיי שרה יודע ה' ימי תמימים זו שרה שהיתה תמימה כהדא עגלתא תמימה. שדברי המ"ר צ"ב. והנראה דה"ק שמלאה תפקיד כל ימי ויהיו שלמים. כהדא עגלתא תמימה שנחשבין ימי מיום ילידתה כדאז"ל שור בן יומו קרוי שור" — כך לגבי שרה כיון שהשלימה כל תפקידה נחשבו כל ימי שלמים גם מעת לידתה. והבן.

10
4
26

מי האיש החפץ חיים אוהב ימים וגו'. אם חפץ חיים הוא (חיים אמתיים) צריך להיות אוהב ימים שיאהב את הימים עצמם שלא יאבדו לו וישארו וישמרו לו. ובזהר (חיי שרה כ"ט). כל ימי האדם הגם הדרגין (השליבים) שבהם עולה מדרגא לדרגא עד עלותו לשמים (או תו"ש לרדת בהם לשאול תחתית). ולפיכך צריך להתעלות בכל יום (ובעל תשובה מקפץ ועולה בפתאומיות — שם).

(13) 101, 102

מסופר על עיר שבית הקברות שלה היה מלא מצבות, שגיל הנפטרים אשר היה חקוק על המצבות היה נמוך מאד. על מצבה אחת היה חקוק נפטר בן עשרים שנה וחמשים יום. על אחרת היה חקוק נפטר בן שלושים שנה ועשרה ימים וכן הלאה. כל מי שנכנס אל בית הקברות היה משתומם לפשר הדבר. מדוע נפטרים כאן בני אדם צעירים? החסבר שניתן לכך היה: במקום זה נוהגים לציין את מדת האריכות ימים של הנפטרים, ומחשבים רק את הימים הארוכים המנוצלים. ואם יעשה כל אדם חשבון נפשו יראה שגם הוא ייחשב לפי חשבון זה כילד קטן, שהרי ימים רבים עוברים עליו בלי שנוצלו כהוגן.

(6)